

ניצוצי אורה מתורתם ודרכיהם של אבותינו ורבותינו הקדושים מאורי הדורות זיע"א

זכרון לצדיקים

מרון הגה"ק ר' יוסף יוזל הורוויץ
זצוקללה"ה מנאוהארדאק

ביום י"ז כסלו ימלאו מאה וארבע שנים להסתלקות
של הגה"ק רבי יוסף יוזל ב"ר שלמה זלמן הורוויץ
זצ"ל מייסד ומחולל ישיבות נאוהארדאק ומגדולי
בעלי המוסר

□

בתקופת ההתבודדות שלו – טרם שקבע את מקומו בעבודת הרבים – היה מנהגו לנסוע מידי פעם לאיזו עיירה לייסד ישיבה ולהושיב שם ר"מ ומנהל וחוזר למקום התבודדותו. פעם נקלע איזו עיירה ויתאכסן שם באכסניא אחת שבה היה נמצא בשעה זו איש נכבד ממוסקבה. בעש"ק שאל אדמו"ר מהאיש הנ"ל מברשת לנקות את הבגדים לכבוד שבת, ולא סיפק היה בידו להשיב את המברשת כי הלה הקדים ללכת לביהכ"נ להתפלל. במוצש"ק כשאדמו"ר חזר מביהכ"נ, אמרו לו שהאיש כבר נסע, והמברשת נשארה בידי אדמו"ר והיה מצטער על זה מאד שלא הספיק להשיב החפץ למשאלו. ותמיד היה הענין הזה מציק לו האיך למצוא את האיש הנ"ל.

כעבור ז' שנים בנסעו פעם ברכבת נדבר עם איש אחד וישאלהו מאין הוא, ויענהו ממוסקבה, וישאלהו אדמו"ר המכיר הוא את איש כזה וכזה, והנה נתכוונו הדברים שהנסע הנ"ל היה מתגורר בשכנותו של האיש במוסקבה. וישמח אדמו"ר עד מאד ויתן לנסע את המברשת למען השיבו לבעליו.

ומעניין הדבר: **שלא גילה לשום אדם ממעשיו בהרבצת התורה** בתקופה היא, אך בפרצת המלחמה הראשונה כשגלו לרוסיה נתוודע שכבר מלפנים נסה ליסד ישיבות, כמו באדעס, ברדיטשוב, פרסקורב, באברויסק ועוד. כחו היה גדול להצניע ולהסתיר מעשיו אף מב"ב ואף מתלמידיו המקורבים.

□

פעם נזדמן לו – בהיותו בדרך באכסניא – אחד מהמשכילים ונכנס עמו בויכוח ושיה – דברים בעניינים רמים ונשגבים על דרכי המוסר והתורה. באמצע הויכוח שמע אדמו"ר האיך המשכיל הנ"ל אומר ומצווה אל משרתו שירתום את הסוסים לעגלה להיות מוכן לנסיעה, ויפסוק אדמו"ר את הויכוח תוך כדי דיבור. וכשהשתומם המשכיל רוצה לדעת פשר דבר, ענה אדמו"ר ויאמר: **"אין אני מתווכח לשם ויכוח, להצטחצחות מילים ולשיחות ולשיחות סרק בעלמא"**. וזו היתה דרכו ז"ל מאז ומעולם רק הלכה למעשה. ויכוח לשם השגת האמת, בכדי לבצעה ולהגשימה. ואם תוצאות הויכוח וחילופי הדברים הביאו לידי גלוי ידועה הרי תיכף ומיד צריך לשנות הדרך ולקיים את האמת המושגת. ואם כן, אמר אדמו"ר אל המשכיל, כשאנו מתווכחים ושואפים להגיע לדבר אמת למעשה היאך יכול אתה כבר לצות למשרתך לרתום את הסוסים ולהיות מוכן לנסוע למקום שהוקבע מראש. הלא ייתכן שאחר הויכוח תצטרך לפרוש מדרכך הראשונה וללכת לדרך אחרת. אלא מפקודתך זו משמע שדרכך כבר כבושה, ואין הויכוח הזה בא אלא סתם לפטופטי דברים לבלות זמן בחנם, ואין זו שיטתנו. והפסיק אדמו"ר את הויכוח והלך לו.

□

וכגון הנ"ל קרה פעם שהיה מתווכח עם אחד המשכילים בלכתו בשוק, ובתוך התלהבות הדברים פנה אל איש וויכוחו ויאמר אליו שמע נא: אם יתברר לך בסוף ויכוחנו שהאמת היא על צדי הרי עליך להחליף את בגדיך הקצרים של "הנוסח החדש" בבגדים ארוכים כמוני, ואם תחזוק אתה לשכנעני שדרכך היא דרך האמת, הריני מוכן ומזומן לפשט מעלי את בגדי הארוכים ולהחליפם בבגדים החדשים כנוסחך אתה – ובתוך כדי דבור החל לפשוט מעל עצמו את בגדו העליון.

מרון בעל "שבט סופר"
זצוקללה"ה

ביום ט"ו כסלו תרס"ז יא"צ מרון הגה"ק ר' שמחה
בונם בן מרון הגה"ק ר' אברהם שמואל בנימין סופר
אב"ד ור"מ פרעשבורג ובעל שבט סופר

□

להלן מכתבו אשר כתב למנוע יסוד בית ספר לחכמות חיצוניות בעיה"ק ירושלים תובב"א:

בעזה"י, שיל"ת פ"ב אור ליום ג' לס' ויקהל את ברכת"י לפ"ק.

שפעת ברכות ושובע שמחות, לראש ידידי וידיד נפש כל חי, ה"ה הרב המאור הגדול גן הדסים וגל אגוזים, הקצין והנגיד נדיבות יעץ, שר וגדול בישראל מפורסם במדינות לשבה לתהלה ולתפארת כש"ת מו"ה **עקיבא לעהריץ** נ"י באמסטערדאם יע"א.

אחר דרישת שלומו הטוב, הנה את שמו אשר תורק כשמן הטוב בכל המדינות ושבו וותפארתו ורוב צדקתו שמעתי גם כן יוצא מפי קדשו של אבא מאור הגולה זצ"ל זי"ע ושמתני שמצאתי דרך ומבוא לבוא לפניו בעטי עט סופר ולערוך מכתבי לכבוד פאר ר"מ נ"י בדבר הנוגע לארץ הקדושה ואנשים אשר בתוכה אנשי ציון וירושלם ת"ו, כי ידעתי כי ציון מאז ומקדם דורש ומבקש יש לה והוא רועה נאמן להשגיח בעינא פקוחא על כל הענינים שנוגע להם, לא אפונה זעקתם וצעקתם הבאה אלי גם לאזניו הגיעו אודות **בתי ספר שקוראים (שקאלא)** אשר בדעת איזה בני אדם ליסד ולכוונן שם, וכבר שלחו מתם מכתב מיוחד נכתב ונחתם בכמה מאות חתימות שזה נגד דעתם ורצונם, ובסופו דברי טעם אשר נאמרו כדין וכדת של תורה **שבתי ספר אלו יהיו להם לאבן נגף לפוקה ולמכשול ולגאל אדמת קדש בחכמות חיצוניות וזרות, וכבר ראינו בעוה"ר במדינתנו ההרס והאבדון אשר עשו המים הזידונים האלו ושפחה תירש גברתה, וכבר נעשו כמה פעמים חרמות ואיסורים על בתי ספר אלו מגאוני ירושלם, כי הבינו הרעה שתצמח מזה, וקול רעש גדול נשמע גם מארצינו מהרבנים הגאונים דמדינתנו והריצו מכתביהם אלי לעמוד לעזרת ולתשועת אנשי ירושלם. ואני כבר כתבתי וגיליתי דעתי כאשר עלה הדבר הזה במוסכם שאין דעתי מסכמת לזה כלל וכלל, כי זה יהי לסלע מחלוקת ומשליך אש הבערה והבערה לחלק יצאת לעשות פירוד בין אנשי ירושלם וכאשר דמיתי כן ה'י, אבל כאשר שמעתי עוד לא בטלה דעתם ועצתם להוציא מחשבתם אל הפועל, ועי"ז גברה המחלוקת ומתרבה בכל יום ויום. אולי יישר כחו וחילו של פרו"מ נ"י לבטל דבר זה אשר הוא קקוץ וסילון מכאיב בעיני בני ארץ ישראל ולהשקיט הריב ומצה, ובלי ספק אשר פרו"מ נ"י אשר הוא מאסף לכל הכוללים בירושלם וקולו נשמע ברמה יעשה כל טצדקי לתורך השל'י ושלא ישמע עוד קול צווחה בחוצות ירושלם.**

ונתבקשתי ג"כ מאת הרבנים הגאונים זקנים העומדים על מדין במדינתנו לשלוח אגרת הלזו המוסגרת פה לידו הרמה, ובטוח אני בצדקתו שלא יקלו בעיניו דברי קדשם ויתן אזונים קשובות לדבריהם אשר הציעו לפני פרו"מ נ"י, וימחול ולהודיענו דעתו הרמה שאוכל להשיב לשולחי דבר וישמחני בנעימות ימינו.

הכ"ד ידידו דורש שלומו תמיד,

הק' שמחה בונם בה"ג מהראש"ב סופר זצ"ל

□□□

אימה ופחד יחד עם ההתפעלות על כוחות וגדלות אדמו"ר נפל על המשכיל, ויזעק בבושה, אל נא אדוני, ויאחז בידי אדמו"ר ולא הניחו להפשיט מעילו. ובוזה הראה אדמו"ר ז"ל את כוחו העצום והנהלב כשהדברים היו נוגעים להכרת ובקשת האמת והשלמות.

פעם בתקופת הבדידות שלו, הגיע לערב פסח אחר חצות בכדי לאפות את המצות שמורה כדקדוקי הדת ופרטיה וכו', ובבואו הרגיש שמעשה זה עלול לגרום חלישות הדעת וקיפוח הכבוד של המרא דאתרא, שירננו אחריו לומר: הביטו היאך הפרוש הזה (אדמו"ר) מדקדק ומהדר בקיום המצוות מה שלא ראינו מרבינו הרב שלנו. ובאמצע האפיה הפסיק בכדי שלא לבייש את רב העיר, וכמובן שגם מלאכתו נעשתה בזוהרות באופן אחר שהמצוות נאפו כדבעי.

פעם הזדמן אדמו"ר לאיזו עיירה, ובשיחתו את אחד מאנשי העיר, הביע הלז דברי בלע והלשנה על שוחט העיר שהוא קל וכו' ומן הנכון להעבירו משחיתו. ויפן אדמו"ר אל האיש הנ"ל ויאמר לו: אסורה לך שחיתו של השוחט, היות ושויית על עצמך חתיכה דאיסורא, ואף כי אמנם בכלל הדבר מוטל בספק אם צריך להעבירו, כי הלא צריכים לשנים עדים, וכולם עוד מותרים בשחיתו אבל לך אסור. כשמוע האיש דברי אדמו"ר התחיל לגמגם ולחזור בדעתו ולומר אינני אומר שבוודאי שהוא קל וכו', ונכנס אדמו"ר בשיחה ארוכה את האיש הנ"ל והוכיח לו את הסתירות וההפכפכות שבטבע האדם.

כשאחד מפליג בספינה ההולכת ממזרח למערב, ובאמצע הדרך יתחרט מנסיעתו ומתוך אשליית הנפש יחזיר פניו בעמדו בספינה, ממערב למזרח, הרי שבוודאי לא תועיל לו חזירתו זו. כן הוא המתקן איזה תיקון על מעשיו הרעים והוא נשאר בתוככי חברת פועלי האוון. (מדריגת האדם, בקשת השלימות עמ' רנ"ה)

נפח אחד היה שש ומתפאר בחכמתו רבה וכאומר שישו בני מעי: טוב לנפשי וישר חילי שלא בחרתי להיות עוסק במקצוע של צורך זהב, כי הלא הייתי מת מרעב מאפס פרנסה ועבודה, והראיה, זה שלושים שנה שהנני עומד על סדני ואף פעם לא הביאו אף אבן מרגליות קטנה לנקבה ולתקנה או איזה יהלום ללשו. השומעים השתוממו על טפשות לבו וקטנות מוחו של הנפח הלז, ויגכחו ויחייכו כי הלא דברי הבל ולהג מדבר האיש, כי בשביל שהוא נפח פשוט ועוסק פחי ברזל ונחושת מתכת כבדה מאד, יביאו לו גם יהלומים ומרגליות עדינות וכל מיני אבני חן, ולו היה צורך זהב, כי אז היה מביא ראיה להיפוך.

וכן הוא הדבר באלה שסרו ופרשו מדרך התורה והפרישות, המטילה להיות יושב אוהל על התורה ועל העבודה, ובחרו בחיים המדיניים צבוריים להשיג פרנסתם בשוק הסואן והושבים שלולי כן היו מתים ברעב, דומים לאותו הנפח. ובאמת חסרה להם הידיעה וההכרה של הבטחון הגמור בהש"ת, ולכן לא רואים את אושר אור העליון. (מדריגת האדם, בדרכי הבטחון עמ' קע"א, ובדרכי התשובה עמ' קל"ג)

סיפרו פעם בחברותא, על אחד מגדולי הדור הקודם שנתן את חלקו בעוה"ב למי אשר יתקן מצוה דרבים. היה שם אחד ואמר גם אני הייתי יכול לתת חלק מחלקי לעוה"ב לאחד שיעשה לתיקון מצוה דרבים. וישאלהו אדמו"ר האם חלק מחלקך בעוה"ב היית מוכן לתת בשביל מצוה דרבים.

כשהיה מתווכח היה משתדל תמיד להשאר פתח איך להמשיך בדברים אחר כך, ופעם כשהתווכח עם גדול אחד הניח ככוונה את בגדו בביתו כדי שתהיה לו אמתלא אח"כ לשוב.

ותמה אדמו"ר וגם בת צחוק קלה הופיעה על שפתיו על תלמידיו שליווהו והזדרזו להביא המלבוש מבית הגדול הנ"ל ולא הרגישו את כוונתו.

הגבאים והעסקנים שבקוים חשבו פעם שבכדי לאסוף מעט כסף לשם חיזוק הישיבות אולי כדאי יהיה לסדר איזה הצגת תיאטרון. אבל חשבו שמן

ההגון יהיה לשאול מקודם את דעת אדמו"ר. ובדרכם אליו ז"ל והוא עומד בחלון ביתו ומחכה להם (כי ידע מקודם את מחשבתם) ובהיות המשלחת במרחק מתאים והוא ז"ל התחיל לדפוק ולהקיש בחלון בניזיפה ורוגז, עד שהבינו את כוונתו בכל הענין שרצו להציע ונשמטו אחרים והסתלקו וכש"כ שלא העיזו יותר להעלות על הדעת מחשבה כזו.

על הפרשה

והיה זרעך כעפר הארץ

כתב הגאון הנצי"ב ב"העמק דבר":

לא לענין רבוי המשיל כאן כעפר הארץ וכו', אלא המשיל לענין שפלות, כמ"ש הספורני אחר שיהיו זרעך כעפר הארץ בתכלית השפלות, אז תפרוץ בארץ, כי אמנם תשועת האל יתברך העתידה תהיה אחר רב שפלות ישראל, וכן הוא מפורש בבראשית רבה, ומכל מקום ונברכו בך וגו' וגם בגלות יהיו מתברכים בך כל משפחות האדמה בזה שישכילו כל נפלאות קיומו שהוא רק מחמת שהשגחת ה' נצב עליו וגדול הרועה אותו, וזה לא היה ניכר אלו היה לעולם בשלוה על הארץ, משא"כ כשהיה כבוש תחת ידי לכן נראה לעין כי בהשגחת ה' עליו, ובזרעך, אותה השגחה הנפלאה ואשר יתברכו בו בזה אומות העולם יהיה כן בזרעך, כשיהיו בגלות תחת זרועות עולם וגדול הרועה ומצילתו ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך לענין התגלות כח השגחה על ידו.

ויאמר להן רואה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום ואלקי אבי הי' עמדי

כתב החתם סופר בספר "תורת משה":

הנה לא הזכיר פה במה הי' עמדו ומה א"ל הקב"ה, אך נ"ל ע"ד שמפרש מורי בהפלאה זצ"ל הלא משנאיך ה' אשנא ובמתקוממיך אתקוטט תכלית שנאה שנאתי לאויבים הי' לי, פי' כי אסור לאהוב שונאי ד' ומצוה לשנואתם בלב, ואמר דהע"ה כל כך תכלית שנאה שנאתיהם בלבי עד שהם הרגישו בלבותם שנאתי כי כמים הפנים אל פנים וכו' ושנאו אותי ולא ידעו על מה ולמה, אלא לבם אמר להם שאני שנאתים, והנה כל זמן שלא גברה שנאה בלב יעקב על לבן לא שנא לבן את יעקב וכל אותו זמן לא נגלה אליו רה"ק עד ששנאו בתכלית השנאה עד שהרגיש לבן ורואה אני את פני אביכם כי איננו עמי ועי"ז אלקי אבי הי' עמדי.

השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע

כתב ה"כלי יקר":

השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע. ומה שביני ביני היינו הדברים המשתמעים לתרי אפי, ולפי זה אסר לו שלשה מיני דברים. ראשונה אסר לו לדבר עמו מטוב דברים טובים ונחומים כי טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים, לפי שעל כל פנים לבבו של הרשע להרע לצדיק, וכשהוא מדבר עמו טובות ודאי כל דבריו על צד החנופה כדי שלא יהיה הצדיק יודע להזהר ולהשמר ממנו, ודבר זה פשיטא שלא תדבר עמו כי יבוא לידי היזק על ידם, אלא אפילו הדיבור הממוצע המשתמע לתרי אפי סלקא דעתך אמינא שמותר לך לדבר עמו, והיה לו לשום על לבו ולמיחש מיהא בעי, קא משמע לן מלת עד, לומר לו שאסור לך להטעותו בדברים ולא זו שני מיני דברים אלו שהם אסורים לך כי יכול הצדיק לבוא לידי מכשול על ידם, אלא אפילו רע גמור ס"ד אמינא שמותר לך לגזום לו בדברים רעים כדי שיהיה נזהר ונשמר ממנו, ואם הוא לא נזהר אני את נפשי הצלתי, קא משמע לן רע, לומר לך לא תגזום לו ולא תעשה לו שום רעה.

ויקרא שם המקום ההוא מתנים

כתב רבנו בחיי:

שתי מחנות, מחנה יעקב ומחנה המלאכים. והשוה הכתוב מחנהו למחנה המלאכים כי הצדיקים בארץ כמלאכים בשמים לעשות רצון קונם.

